

**“ZAMONAVIY TA’LIM VA
TARBIYA TENDENSIYALARIDA
PEDAGOGIKA VA PSIXOLOGIYA FANLARINING
STRATEGIYASI VA YONDASHUVLARI”
mavzusida respublika ilmiy-amaliy konferensiya**

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR
VAZIRLIGI**

**NAMANGAN DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI
KREATIV PEDAGOGIKA VA PSIXOLOGIYA KAFEDRASI**

**“ZAMONAVIY TA’LIM VA TARBIYA TENDENSIYALARIDA
PEDAGOGIKA VA PSIXOLOGIYA FANLARINING STRATEGIYASI VA
YONDASHUVLARI”**

**RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA
TO‘PLAMI
2025-YIL 21-22 APREL**

**СБОРНИК СТАТЕЙ МЕЖДУНАРОДНОЙ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКОЙ
КОНФЕРЕНЦИИ, ПОСВЯЩЕННОЙ ТЕМЕ: «СОВРЕМЕННЫЕ
ТЕНДЕНЦИИ В ОБРАЗОВАНИИ И ВОСПИТАНИИ: СТРАТЕГИИ И
ПОДХОДЫ ПЕДАГОГИКИ И ПСИХОЛОГИИ»**

21-22 апреля 2025 года

NAMANGAN – 2025

<i>Iroda Sobirova Obidjon qizi</i>	
BO'LAJAK MUTAXASSISLARDA IJODIY KOMPETENTLIK NAZARIYASI VA UNI RIVOJLANTIRISH OMILLARI	920
<i>Salimjonova Zarina Murodjon qizi</i>	
HUQUQIY TARBIYADA GENDER TENGLIGIGA OID IJTIMOIIY MUNOSABATLARNING O'RNI.	924
<i>O'ktamov Mirjalol Muzaffar O'g'li</i>	
IQTIDORLI O'QUVCHILARDA KREATIV TAFAKKURNI SHAKLLANTIRISHNING METOD VA VOSITALARI	926
<i>D.Z Jaborova</i>	
TARBIYANI TO'G'RI TASHKIL ETISHNING PEDAGOGIK TIZIMINI ISHLAB CHIQUISHDA OLIM ABDURASHID MUNAVVAROV ASARLARINING KENG IMKONIYATLARI	930
<i>Jumanazarova Gullola Yoqubjanovna</i>	
BO'LAJAK TARIX O'QITUVCHILARIDA AKSIOLOGIK POZISIYANI RIVOJLANTIRISHNING AYRIM METODOLOGIK MASALALARI	933
<i>Yuldashev Javoxir Abdurahim o'g'li</i>	
TALABALARNI INNOVATSION KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHDA INTEGRATIV YONDASHUVNING O'RNI VA AHAMIYATI.	935
<i>Soliyev Eliyor Ravshan o'g'li</i>	
INKLYUZIV TA'LIM-YOSH MUTAXASSISLAR AMALIYOTIDA	938
<i>Xalilova Barnogul Abdulazizovna, Xamrakulova Ravshanoy Abdulaxatovna</i>	
O'QUVCHILARDA TANQIDIY TAFAKKUR ORQALI TASHQI MOTIVATSIYANI SHAKLLANTIRISH MEXANIZMLARI	941
<i>Burxonova Ra'no Xolboy qizi</i>	
NUTQ RIVOJLANISHINING BOSHLANG'ICH BOSQICHLARI	944
<i>G'oipova Nodira Baxtiyor qizi, Islomjonova Ma'rifat Shuxratjon qizi</i>	
ZAMONAVIY TA'LIM USULLARI VA TEXNOLOGIYALARI YORDAMIDA PSIXOLOGIYA FANLARINI O'QITISH	947
<i>Alieva Kamola Saidnegmatovna</i>	
AGRESSIV XULQ-ATVORNING ASOSIY XUSUSIYATLARI	949
<i>Burteshova Aliya</i>	
TASHQI MEHNAT MIGRANT OILALARIDA QADRIYATLAR O'ZGARISHINING IJTIMOIIY -PSIXOLOGIK DETERMINANTLARI	952
<i>Umarova Shohida Absalomovna</i>	
BOSHLANG'ICH SINFDA O'QITUVCHI-O'QUVCHI MUNOSABATLARINING PSIXOLOGIK DETERMINANTLARI	961
<i>Mirkosimova Xulkar Mirobidovna</i>	
САМАРАЛИ БАҲОЛАШ МЕТОДИКАЛАРИНИНГ АЙРИМ ЖИҲАТЛАРИ	968
<i>III.C.Абдусаматова</i>	
KASBGA QADRIYATLI YONDASHUV KO'NIKMASINI SHAKLLANTIRISH METODIKASI	972
<i>Ernazarova Munisxon Jo'raqulovna</i>	
MULTIMEDIA ASOSIDAGI ADABIY TA'LIM MODELI ORQALI 4K	977

5. Копытин А. И. Современная клиническая арт-терапия. Учебное пособие /А. И. Копытин — «Когито-Центр», 2015.

AGRESSIV XULQ-ATVORNING ASOSIY XUSUSIYATLARI

Chirchiq davlat pedagogika universiteti pedagogika fakulteti psixologiya kafedrasida o'qituvchisi: Burteshova Aliya

Annotatsiya: Jahon psixologiyasida bolalar va yoshlar orasidagi agressiv xulq-atvor muammosini o'rganishga alohida tadqiqot yo'nalishi sifatida e'tibor qaratilmoqda. Maqolada agressivlikning biologik, psixologik, ijtimoiy, ijtimoiy-psixologik determinantlari va agressiv xulq atvor reprezentatsiyasiga xos xususiyatlari o'rganilgan

Kalit so'zlar: Agressiya, o'smirlik davri, xulq-atvor, motivlar, psixologiya.

Agressiya va agressivlik tushunchalarini bir-biridan ajratib tahlil qilish lozimdir. Agressiya - bu odamlar, yoki insonlar guruhiga nisbatan jismoniy va ruhiy zarar yegkazishga qaratilgan individual yoki jamoaviy xatti-harakatlar majmui bo'lib hisoblanadi. Agressivlik — shaxsning nisbatan barkaror xususiyati bo'lib, u tajovuzkorlikka tayyorgarlikni ifodalash bilan birga, dushmanlik asosida boshqalar ping xulk-atvori, xatti- harakatini qabul qilish va tushunishga moyillikni bildiradi. Agressivlik barqarorlik kuchi hamda shaxs tuzilishining bir qismi sifatida xulk-atvorning umumiy tendensiyasini oldindan aniqlash imkoniyatiga ega buladi. Psixologiyada “agressiya” tushunchasi turlicha yondoshuv asosida tahlil qilingan bulib, bir guruh tadqiqotchilar agressiyani salbiy xulq-atvor modeli sifatida baholasalar, yana bir guruh tadqiqotchilar bu xulq- atvorning ijobiy tomonlari ham mavjudligini ta'kidlaydilar. “Bizlar, - deb yozadi R. Kratchfild va N.Livsonlar - agressiya axloqiylikning aksi demoqchi emasmiz: zotan agressiyaning ba'zi bir shakllariga axloqsizlik sifatida karalmaydi. Biroq, u aksariyat xollarda axloqsizlikdir, shuning uchun axloqiylikni o'zlashtirilnshiga ma'sul mexanizmlar agressiv impulslar ijtimoiylashuvi negizida ham yotadi”. Ular agressiyaning ikki birbirini inkor etmaydigan va birday maqbul tavsiflarini berganlar. Agressiyaning biologik va psixologik asoslari ko'plab olimlar tomonidan o'rganilgan (K.Lorens etologik yondashuv; U.Deyli va K.Uilson, D.Bass va S.Sheyklford evolyusionistik yondashuv; Z.Freyd, Di Lalla va Gottesman genetik yondashuv; L.Berkovis, Le Paj, S.L.Miller frustratsiya agressiya yondashuv). Bolalik va o'smirlik davridagi psixik xususiyatlarni o'rganishga qaratilgan tadqiqot ishlari xulq-atvor, jumladan, agressiv xulq muammosini tadqiq etishga qo'shgan hissasi ochib beriladi. Shaxsning hissiy-emotsional sohasini tadqiq etishga qaratilgan ishlarda (G.A.Bogdalova, G.V.Xrulnova, B.M.Umarov, L.V.Nazirova, M.Sh.Rasuleva, A.B.Sabirova) agressiya muammosiga yaqin masalalar tahliliberiladi. Jumladan, M.Dalimovaning ilmiy tadqiqot ishi bolalardagi tobe axloq va uning psixologik

mohiyati, kompyuter o'yinlariga tobelikni keltirib chiqaruvchi omillar, kompyuter o'yinlariga tobelik o'smirlarda verbal va jismoniy agressiyaning ortishini, bu bilvosita agressiyaning hamtug'ilishiga turtki bo'lganligini aniqlangan. Tojikiston olimlari tomonidan o'smirlik davrida hissiy holatlar, o'smir shaxsi shakllanishiga ta'sir etuvchi omillar muammolari xaqida tadqiqotlar olib borilgan bo'lsa-da, ammo, agressiv xulq-atvor muammosi maxsus psixologik tadqiqot predmeti sifatida o'rganilmaganligi ushbu tadqiqot ishining dolzarbligini belgilaydi. O'smirlar agressiv xulq-atvori motivlari xaqida pedagoglarda shakllangan tasavvurlarni aniqlash maqsadida o'qituvchilarda "Agressiv xulq motivlarini aniqlash" so'rovnomasidan foydalanilgan. So'rovnoma paytida o'qituvchilar turli yosh guruhlarida (5, 7, 9-sinflar) o'g'il bolalarning bir-biri bilan hamda qiz bolalarning o'zaro munosabatlarida agressiv xulq-atvor yuzaga kelishini taqozo. Pedagoglar fikricha, agressiv xulq-atvor ijtimoiy-guruhiy tavsiflar (guruhda yuqori mavqe uchun kurashish, guruhdagi past mavqeni oshirish istagi, guruhda o'zining ustunligini ko'rsatishga intilish), guruhiy identifikatsiya (begona guruh oldida o'z guruhi manfaatlarini himoya qilish), g'oyaviy qaramaqarshiliklar (qiziqishlar, qadriyatlar, fikrlar to'qnashuvi, o'z nuqtai nazarini himoya qilish) motivlari ta'sirida namoyon bo'lar ekan. 5 va 7-sinf o'quvchilarida ichki guruhiy mavqe darajasi ahamiyatining 667 oshishi nafaqat guruhga mansublik hissining kuchayishi hisobiga, balki katta bo'lish istagi kuchayishi sababli ham yuzaga keladi. 7-sinfdan 9-sinfga o'tish birinchi navbatda shaxslararo o'zaro munosabatlarning murakkablashuvi bilan tavsiflanadi. Bu o'smirlarning agressivligini keltirib chiqaruvchi gijgijlashga qarshi reaksiya, o'z nuqtai nazarini himoya qilish, qiziqishlar, qadriyatlar va fikrlar to'qnashuvi, qarama-qarshi jinsni e'tiboriga tushish, raqibga nisbatan rashk hissini namoyon etish sabablarining ahamiyati oshishida o'z aksini topdi. O'qituvchilarning baholashi bo'yicha mazkur yosh davrida o'quvchi yuqorida ta'kidlab o'tilgan "Biz hissi" ni namoyon qilishga emas, balki o'z mavqeini belgilab olishga va shaxsiy identifikatsiyaga yo'nalganligi bilan ajralib turadi. Shuningdek, g'oyaviy qarama-qarshiliklar va o'zaro individual to'qnashuvlar bilan bog'liq o'quvchilar agressiv xulq-atvorining sabablari aniqlandi. Shunday qilib, mazkur yosh davridagi o'quvchilar agressiv xulq-atvorining sabablarini o'qituvchilar tomonidan baholanishida pubertat bosqich bilan bog'liq yosh xususiyatlarini aks ettiruvchi sifatlar hamda o'smir shaxsi shakllanishini tavsiflovchi o'z mavqeini belgilab olish, shaxsiy identifikatsiya xususiyatlari bilan bog'liq kompleks sabablar muhimligi qayd etildi. Olib borilgan tadqiqotlar natijasida quyidagi xulosalarga kelindi:

1. O'smirlarda agressiv xulq-atvor ijtimoiy-guruhiy tavsiflar (guruhda yuqori status uchun kurashish, guruhda past mavqeni ko'tarish, guruhda o'zining ustunligini ko'rsatishga intilish), guruhiy identifikatsiya (begona guruh oldida o'z

guruhi qiziqishlarini himoya qilish), g'oyaviy qarama qarshiliklar (qiziqishlar, qadriyatlar, fikrlar to'qnashuvi, o'z nuqtai nazarini himoya qilish) kabi motivlar ta'sirida yuzaga keladi.

2. Agressiv xulq-atvorning yosh xususiyatlaridagi o'ziga xos mikroyosh dinamikasi aniqlanib bunda agressiya 5-sinf o'quvchilarida bilvosita agressiya, jizzakilik hamda jismoniy agressiya ko'rinishida, 7- sinf o'quvchilarida jismoniy, verbal agressiya, negativizm, shubhalanuvchanlik, xafagarchilik, aybdorlik hissi shaklida, 9-sinf o'quvchilari ham jismoniy, verbal agressiya hamda jizzakilik shaklida ifodalanadi. 3. Miqdoriy tahlilda o'rta o'smirlik davrida(12-13 yosh) agressiyani namoyon etish bo'yicha boshqa yosh davrlariga nisbatan yuqori ko'rsatkich aniqlanib bu "o'tish inqiroz"ining eng shiddatli kechayotgan davri xususiyatlari jumladan, bunday yoshda agressiv bo'lish ko'pincha "kuchli bo'lish yoki shunday tuyulish" ni anglatishi bilan izohlanadi.

4. O'smirlar agressivligidagi jins tafovutlarida aniqlanishicha 7-sinfidagi o'g'il bolalarda jismoniy agressiya va aybdorlik hissi (autogressiya) qizlarga qaraganda yuqori bo'lsa, bilvosita agressiyada 7- sinf qizlari bevosita emas balki, bilvosita agressiya ko'rinishlari–arazlash, gina saqlash, ortidan gapirish, chaqimchilik, g'iybat kabi holatlarni namoyon etadilar.

5. Agressivlik shakllari bilan ota-ona va farzand o'rtasidagi munosabatlarning interkorrelyatsion bog'lanishlaridan ma'lum bo'ldiki, "qabul qilish" va "kooperatsiya" munosabatlari agressivlik shakllaridan jismoniy agressiya, shubhalanuvchanlik, aybdorlik hissi va agressiyaning umumiy ko'rsatkichlarini oshiradi, va aksincha, "avtoritar giperijtimoiy" tarbiya uslubida jismoniy agressiya, shubhalanuvchanlik, aybdorlik hissi, dushmanlik munosabati kabi ko'rsatkichlarning kamaytiradi.

6. O'smirlardagi agressiv xulq-atvorni korreksiya qilish maqsadida ishlab chiqilgan "Xulq-atvorni modifikatsiyalash treningi" dasturiga kiritilgan korreksion texnikalar va agressiv xulq-atvorni bosqichmabosqich o'zgartirish modeli ya'ni, shaxsning o'zini-o'zi va o'z histuyg'ularini anglash, o'z shaxsini qayta baholash, hissiyotlar ustida ishlash, agressiv xulq-atvorni anglash, shaxslararo munosabatdagi qiyinchiliklar, kognitiv jarayonlarni rivojlantirish, barkamollikka intilish, ota-ona va pedagoglar bilan ishlash kabi mashg'ulotlar majmui qo'llanildi.

7. O'smirlar bilan amalga oshirilgan korreksion taktikasi samaradorligi bilan e'tiborga loyiq. Amaliyot natijasida eksperimental guruhda agressivlikning pasayishi kuzatilgani, matematik statistik tahlilda tajriba guruhida yuqori darajadagi ahamiyatli ko'rsatkichlar namoyon bo'lgani, nazorat guruhida olingan tahlil natijalarida esa ahamiyatsiz ko'r

Adabiyotlar:

1. Barnett O., Miller-Perrin C.L. (1997). Family violence across the lifespan.
2. Thousand Oaks, CA: Sage., Buss A. The psychology of aggression.– N.Y.– 1961.132r.;

TASHQI MEHNAT MIGRANT OILALARIDA QADRIYATLAR O‘ZGARISHINING IJTIMOIIY -PSIXOLOGIK DETERMINANTLARI

Umarova Shohida Absalomovna

CHDPU Psixologiya kafedrası o‘qituvchisi

umarovashohida018@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu tadqiqot tashqi mehnat migratsiyasiga duchor bo‘lgan oilalarda an’anaviy qadriyatlar tizimining o‘zgarishiga ta’sir etuvchi ijtimoiy-psixologik omillarni tahlil qiladi. Migrant oilalar uchun kengaygan global migratsiya jarayonlari oila a’zolarining psixologik holati, ijtimoiy munosabatlari va madaniy identifikatsiyasida izchil o‘zgarishlarni keltirib chiqaradi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, migratsiya oila ichidagi gender rollari, bolalar tarbiyasi, ma’naviyat va oilaviy birdamlik kabi qadriyatlarni deformatsiyalashuviga olib keladi. Bu jarayon migratsiyaning ijtimoiy-iqtisodiy sabablari, jumladan, moddiy qiyinchiliklar, huquqiy himoyaning etishmasligi va ijtimoiy reintegratsiya muammolari bilan chambarchas bog‘liq. Maqolada, shuningdek, O‘zbekiston kontekstida migrant oilalarni qo‘llab-quvvatlashning hukumat siyosati va ijtimoiy dasturlar samaradorligi baholanadi.

Kalit so‘zlar: Tashqi mehnat migratsiyasi, oilaviy qadriyatlar, ijtimoiy-psixologik determinantlar, migratsiya oqibatlari, O‘zbekiston, oila deformatsiyas.

Аннотация: В исследовании анализируются социально-психологические факторы, влияющие на изменение традиционной системы ценностей в семьях, подверженных внешней трудовой миграции. Для семей мигрантов расширенные глобальные миграционные процессы приносят последовательные изменения в психологическом состоянии, социальных отношениях и культурной идентификации членов семьи. Результаты